

Steven Lee Myerms

CARI I RI

Ngritja dhe sundimi i Vladimir Putinit

Përktheu:
Taulant Hatia

UEGEN

Përbajtja

PJESA E PARË

	Hartat	12
KREU 1	Homo Sovieticus	17
KREU 2	Zemër e ngrohtë, kokë e ftohtë, duar të pastra	30
KREU 3	Oficeri i përkushtuar i perandorisë në lëngim	40
KREU 4	Demokracia përballet me dimrin e urisë	51

PJESA E DYTE

KREU 5	Spiunët dalin nga e ftohta	65
KREU 6	Demokraci e keqmenaxhuar	79
KREU 7	Rruga e papritur drejt pushtetit	90
KREU 8	Të lundrosh dy herë në të njëjtin lumë	101
KREU 9	Kompromat	113
KREU 10	Në banjë	127

PJESA E TRETE

KREU 11	Të bëhem si Portugalia	143
KREU 12	Shpirti i Putinit	163
KREU 13	Kujtuan se ishin vetë perëndia	178
KREU 14	Annus Horribilis	193

KREU 15	Virusi portokalli	207
KREU 16	Kremlin Inc.	219
KREU 17	Helmi	233
KREU 18	Problemi i 2008-ës	245

P J E S A E H A T E R T

KREU 19	Regjencia	261
KREU 20	Njeriu i veprimit	271
KREU 21	Kthimi	284

P J E S A E P E S T Ë

KREU 22	RiKthimi	299
KREU 23	I vetëm në Olimp	310
KREU 24	Putingrad	320
KREU 25	Rusia jonë	334

Falënderime	351
Shënimë	353
Bibliografi	377
Indeks	387

Homo Sovieticus

Vladimir Spiridonoviç Putini çapitej ngadalë nëpër fushën gjithë gropa të betejës pranë lumit Neva, rreth 50 kilometra larg Lenigradit. Urdhrat e dhënë dukeshin vetëvrasës. Duhej të zbulonte pozicionet e gjermanëve dhe, nëse munde, të zinte ndonjë «gjuhë», siç njiheshin në zhargonin e ushtarëve armiqëtë e tyre që mund të flisnin. Ishte 17 nëntor 1941,¹ një i ftotë i hidhur, dhe ushtria e turpëruar e Bashkimit Sovjetik luftonte me dëshpërim për të shmangur shkatërrimin e plotë nga Gjermania naziste. Tanket e fundit rezervë kaluan para një jave lumin Neva dhe komandantët e Putinit kishin marrë urdhër të çanin pozicionet gjermane që mbroheshin nga 54 mijë këmbësorë.² Nuk kishte zgjedhje tjetër veç bindjes. Bashkë me një ushtar tjetër, iu afroan një vrime në një llogore të hapur në front, të mbushur me gëzhoja e njolla gjaku. Papritur u ngrit një gjerman. Për një çast mbetën të tre si të ngrirë. Gjermani reagoi i pari, hoqi siguresën e granatës dhe e hodhi. Shpërthimi vrau shokun e Putinit kurse atij i hynë copa metali nëpër këmbë. Ushtari gjerman ia mbathi, duke e kujtuar të vdekur Putinin. «Jeta është shumë e lirë», thoshte më vonë një burrë që tregonte këtë histori, me një fatalizëm tipik.³

Putini, atëherë 30 vjeçar, ndenji i plagosur në një pikë në bregun lindor të Nevës. Komandantët e Ushtrisë së Kuqe i derdhën trupat nëpër lumë, me shpresë se do të thyenin rrithimin e Lenigradit të nisur dy muaj më parë kur gjermanët zunë Shliselburgun, një kështjellë të vjetër buzë Nevës, por sulmi dështoi. Gjermanët e mbajtën rrithimin për 872 ditë, kohë gjatë së cilës vdiqën një milion civilë nga bombardimet, uria dhe sëmundjet. «Fyhreri ka vendosur ta fshijë qytetin e Pjetërburgut nga faqja e dheut», sipas një urdhri të fshehtë gjerman të 29 shtatorit. Dorëzimi nuk pranohej. Qyteti

do të shkatërrrohej me bombardim nga ajri dhe toka, kurse uria do të ishte ndihmëse sepse «ushqyerja e popullsisë nuk mund dhe nuk duhet të zgjidhet nga ana jonë».⁴ Kurrë më parë një qytet modern nuk ka përjetuar rrethim të tillë.

«Mos është fundi i humbjeve tona ky?» u dërgoi i tërbuar Stalini një mesazh kabllor mbrojtësve të qytetit ditën kur nisi rrithimi. «Mos keni vendosur ta lëshoni Leningradin?» Telegrami ishte nënshkruar nga gjithë udhëheqja sovjetike, përfshi Vjaçeslav Molotovin, i cili më 1939-ën kishte nënshkruar Paktin e mossulmimit me homologun e tij nazist, Joahim von Ribentrop, pakt që tashmë nuk vlente më. Po ajo nuk qe humbja e fundit. Rënia e Shliselburgut përkoi me sulmet e ashpra mbi Leningrad, duke përfshirë atë që u vuri zjarrin magazinave kryesore ushqimore në qytet. Forcat sovjetike që mbrojnë qytetin ishin të çorientuara, si kudo në Bashkimin Sovjetik. Operacioni *Barbarosa*, pushtimi nazist që nisi më 22 qershor 1941, e theu mbrojtjen sovjetike në një front prej gati një milion e gjysmë kilometresh nga Deti Baltik në Detin e Zi. Edhe Moska rrezikohej të binte.

Stalini as që e çonte ndërmend të lëshonte Leningradin. Caktoi shefin e shtabit të përgjithshëm, Gregori Zhukovin, të ngrinte mbrojtjen në qytet, gjë që ky e bëri me brutalitet të madh. Natën e 19 shtatorit, me urdhër të Zhukovit, forcat ruse kryen sulmin e parë, 600 metra larg Nevës, për të thyer rrithimin, por u zmbrapsën nga zjarri i fortë gjerman. Në tetor, provuan përsëri me Divizionin 86, ku përfshihej edhe njësia e Putinit, Regjimenti 330 i pushkatarëve. Pika zbarkuese që arritën të krijonin këto trupa në bregun lindor të Nevës u bë e njohur me emrin *Nevski Pjataçok*, siç quhej monedha Skopëkëshe. Në pikën më të gjerë, fushëbetëja ishte një kilometër e gjysmë e gjerë dhe 800 metra e thellë. Për ushtarët që u dërguan aty, ishte një grackë e egër dhe pa shpëtim.

Putini ishte një punëtor pa shkollë, një nga djemtë e Spiridon Putinit, një nga kuzhinierët e hotelit të famshëm *Astoria* të kohës para revolucionit. Spiridoni, megjithëse mbështetës i bolshevikëve, ia mbathi nga kryeqyteti perandorak gjatë luftës civile dhe zisë së bukës që passoi Revolucionin e Tetorit më 1917. U vendos në fshatin e lindjes, Pominovo, në kodrat në perëndim të Moskës dhe, më pas, zbriti në qytet, ku gatuante për të venë e Vladimir Leninit, Nadjezhda Krupskaja, në vilën e saj në lagjen *Gorki*, në të dalë të Moskës.

Pas vdekjes së saj më 1939, punoi në ndërtesën e Komitetit të Partisë Komuniste të Moskës. Thuhet se një herë ka gatuar për Grigori Rasputinin në Astoria dhe një herë për Stalinin, kur ky i bëri vizitë vejushës së Leninit, duke nisur një traditë familjare shërbimi ndaj elitës politike. Afërsia me pushtetin nuk ia mbrojti dot djemtë nga nazistët. I tërë kombi luftonte për mbijetesë.

Vladimir Putini ishte veteran kur nazistët pushtuan Bashkimin Sovjetik në qershori 1941. Kishte shërbyer si marinari në nëndetëse në vitet 1930, para se të vendosej jo larg Leningradit, në fshatin Petrodvorec, ku kishte ndërtuar pallatin e tij Pjetri i Madh, në Gjirin e Finlandës. Në ditët kaotike që pasuan pushtimin, si shumë të tjera, doli vullnetar të mbronte vendin dhe u fut në njësinë speciale të shkatërrimit të Komisariatit të Popullit për Punët e Brendshme apo NKVD, agjencia më e frikshme e policisë së fshehtë, e cila u shndërrua më pas në KGB. NKVD-ja krijoi 2 222 njësi për të dëmtuar pas shpine nazistët që po përparonin me shpejtësi.⁵ Një nga misionet e para të Putinit në luftë qe katastrofë. Ai dhe njëzeteshatë partizanë u hodhën me parashuta pas gjermanëve që përparonin drejt Leningradit, në fshatin Kingisep. Ishte pranë kufirit me Estoninë, të cilën Bashkimi Sovjetik e kishte pushtuar një vit më parë bashkë me Letoninë dhe Lituaninë, si pjesë të paktit të paraluftës me Hitlerin. Grupi i Putinit hodhi në erë një depo armësh po shumë shpejt, burrat mbeten pa municion dhe ushqime. Banorët estonezë u dhanë ushqime, por edhe i spiunuan te gjermanët që shumë njerëz në Baltik i mirëpriten si çlirimtarë nga sovjetikët. Gjermanët i rrethuan kur njësia po tërhiqej. Putin u shkëput, por gjermanët e ndoqën me qen. Arriti të fshihej në një kënetë ku u zhyt në ujë duke marrë frymë me kallam deri sa iku patrulla. Mënyra se si ia doli të kthehej, ka humbur nëpër mjegullën e historisë, po vetëm ai dhe tre të tjera i mbijetuan ndjekjes. NKVD-ja e mori në pyetje, por i shmangu dyshimet për dezertim dhe u kthyte në front.⁶ Ndoshta Putinin e shpëtoi guximi, ndoshta frika. Urdhri numër 270 i Stalinit më 16 gusht i kërcënonte me pushkatim ushtarët dezertorë, kurse familjet e tyre me burg.

Në Leningrad, kushtet keqësoheshin përditë, me gjithë përpjekjet e autoriteteve për të ruajtur normalitetin. Shkollat u hapën më 1 shtator, por pas tri ditësh, predhat gjermane ranë brenda në qytet. Të rrethuar nga jashtë dhe të goditur nga ajri, autoritetet pakësuan ra-

cionet ushqimore. U pakësuan aq shumë sa i çuan njerëzit në dëshpërim dhe vdekje. Ndërsa Vladimir Putini luftonte jashtë qytetit, gruaja e tij, Maria, dhe djali, kishin mbetur brenda. Vladimiri dhe Maria, të dy të lindur më 1911, ishin fëmijë të Rúsise së trazuar të shekullit të njëzetë, të Luftës së Parë Botërore, revolucionit bolshevik dhe luftës civile që pasoi. U njohën në Pominovo, ku u vendos i ati i tij pas revolucionit, dhe u martuan më 1928, kur ishin të dy 17vjeçarë. U zhvendosën në Petrodvorec më 1932 dhe, pas hyrjes së Putinit në marinë, u lindi djali, Olegu, i cili vdiq kur ishte foshnjë. Një vit para luftës, u lindi djali i dytë, Viktori.

Maria dhe Viktori i shpëtuan për fije pushtimit gjerman. Ajo nuk donte të largohej nga Petrodvoreci, po kur u afroan gjermanët, i vëllai, Ivan Shelomov, e detyroi të largohej. Ai kishte qenë kapiten në flotën e Baltikut dhe gëzonte privilegje ushtarake në qytetin e rrethuar.⁷ I mori «nën zjarr e bomba» dhe i vendosi në qytetin që nuk i dihej fati. Kushtet u rënduan në dimër, acari atë vit qe më i hidhur. Maria dhe Viktori hynë në një nga dhjetëra strehët ku ishin dyndur banorët e rrethinate të pushtuara. I vëllai i ndihmonte me racione, po shëndeti i saj u rëndua. Një ditë, nuk dihet me saktësi, humbi ndjenjat dhe trupin ia nxorën nga pirjet e kufomave të ngrira në rrugë. E zbuloi një kalimtar nga rënkimet në këtë morg nën quell të hapur.⁸

Edhe mbijetesa e Vladimirit nuk qe e sigurt. Ndenji disa orë i plagosur buzë Nevës deri sa e gjetën sovjetikët dhe e tërhoqën. Mund të kishte vdekur si 300 mijë ushtarë të tjerë në Pjataçok, po të mos e kishte gjetur një fqinj, i cili e mori në krahë nga spitali fushor dhe e çoi në një spital të mirëfilltë përtej Nevës së ngrirë.

Siç doli, Putinit i shpëtoi jetën ajo plagosje. Njësia e tij, Regjimenti 330, luftoi gjatë gjithë dimrit 1941-1942 në atë zonë e më pas në rrethimin e tmerrshëm të Stalingradit që u quajt «një makinë që grinte mish». Bregu me pemë i lumit u shkretua aq sa për vite me radhë nuk mbiu asgjë. Rekrutët e rinj mblidhnin qindra të vrarë në ditë deri në pranverë 1942, kur gjermanët fituan terren më 27 prill. Regjimenti 330 u asgjësua plotësisht përvëç majorit Aleksandër Sokolov, që u largua me not megjithëse i plagosur.⁹ Ishte një nga betejat më të përgjakshme të gjithë luftës dhe çmenduri e vërtetë për komandën sovjetike që, me dërgimin e dhjetëra mijëra ushtarëve, e zgjati rrethimin dhe nuk e shkurtoi.

Putini kaloi muaj në spitalin ushtarak duke mbledhur forcat në qytetin që vdiste rrith tij. Kur u pre dhe rruga e fundit, mbetën të rrithuar tre milionë civilë e ushtarë. Maria, që nuk pranoi të largohet kur kishte mundësi, e gjeti më në fund burrin në spital. Në kundërshtim me rregullat, ai ndante me të racionin ushqimor deri sa e zbuloi një mjek dhe ia ndaloj hyrjen Marisë. Qyteti po vdiste urie. Shërbimet shterën njësoj si ushqimi. Nëpër rrugë kufomat u bënë pirgje. Në janar dhe shkurt 1942, vdiqën nga 100 mijë njerëz çdo muaj.¹⁰ E vetmja lidhje me tokën e pa pushtuar ishte *Rrua e jetës*, një shteg mbi liqenin e ngrirë Ladoga. Rrethimi zgjati deri në janar 1943 kur ushtria sovjetike e çau nga lindja, por u desh edhe një vit përfshirë zmbrapsur nazistët, çka shënoi marshimin e pandalshëm drejt Berlinit. Vladimiri dhe Maria mbijetuan, por ai mbeti i çalë përgjithë jetën.

Në prill 1942, u lirua nga spitali dhe punoi në një fabrikë minash antitank. Djali, Viktori, nuk mbijetoj. Vdiq nga difteria në qershori 1942 dhe u fut në një varr masiv në Piskarovskoje, bashkë me 470 mijë njerëz të tjera. Vladimiri dhe Maria nuk e mësuan me saktësi se ku. Nuk donin as të flisnin përkëtë.¹¹ E emri e Marisë, Elizabeta Shelomova, vdiq në front në tetor 1941 në perëndim të Moskës. Nuk u mor vesh në e vrah predha gjermane apo ruse. I vëllai i saj Ivani, jetoi, kurse tjetri, Pjotri, u dënuva nga gjyqi ushtarak ditët e para të luftës për shëmangje nga detyra dhe u zhduk. Edhe dy vëllezër të Vladimirit vdiqën, Mikhaili në korrik 1942 në rrethana të panjhura dhe Aleksei në frontin e Voronezhit në shkurt 1943.¹²

Këto ishin historitë e Luftës së madhe patriotike, rrëfime heroizmi e vuajtjesh, që lanë mbresa të thella te djali i tretë i Vladimirit dhe Marisë. Nga «copëzat» e bisedave që dëgjonte në tryezën e ku-zhinës në një apartament të përbashkët komunal në Leningradin e shkatërruar, krijoj historinë e familjes, por të paplotë, të zbehur nga koha dhe kujtimet. Familja Putin ishte e thjeshtë dhe nuk dinte shumë për anën e errët të luftës: për paranojën e Stalinit që sakatoi ushtrinë qysh para luftës, për planet e Hitlerit përfshirë pushtuar Evropën, për ndarjen e Polonisë më 1939, për aneksimin me forcë të vendeve baltike, për mbrojtjen kaotike gjatë pushtimit apo paaftësinë zyrtare që vdiq nga uria Leningradin si dhe përmizoritë e trupave ruse në marshimin drejt Berlinit. Edhe pas vdekjes së Stalinit më